

Amo(r), V. *Viladamó* (i cogn. *Viladamor*).
L'Amoragel (Novelda), V. *Almarge*.
Amorós, V. *Ambr-*.
L'Amorxó (Petrer), V. *Almarge*.

Amós (puig d') i *Castell d'*, V. vol. I, 41; en la disjuntiva etimològica indicada aquí, sembla que cal afegir el nom del poble aranès *Vilamòs* entre els que deuen venir del NP bíblic *Amos* i no pas de les alternatives.

Ampedrans (Peníscola) (xviii, 104.10) per manca de detalls locals, no puc passar de suggerir si pot venir d'algun nom piadós, com CAPPELLA IMPETRANTIS 'ermita del qui obté o espera del Senyor', o bé (*qarija*) *al-bäiṣārāni* ('l'alqueria etc.) dels dos manescals', amb el canvi dialectal de *al-* en *an-* (com en *anjub*, *Ampoma*, *angelaga*, DECH I, 140, 37.42) i ultracorrecció de *p* > *är. b*.

Ampierredona (Sorpe), V. *Puiarredona* (xxxvii).

L'Ample, hi ha partides d'aquest nom en els te. Prat de Llobregat (1932), Veo xxix, 176.8), *Els Amples* te. Dènia (xxxiii, 93.14), *la Sort Ampla* te. Vilanova Alcolea (xxviii, 169.23, 24), *Les Amplàries* Orpesa (xxviii, 177.4): a la manera del fr. *le large*, designen en gran part paratges de mar o d'estany o corrent, on la superfície aquosa s'eixampla.

AMPOLLA, l'

Poble de les Goles de l'Ebre, agr. del Perelló.

PRON. MOD. *l ampòla*. Gentilici: *ampolén*, *bén* ~ = 'vent Oest', a l'Ametlla; *ampoléros* o (amb mofa) *gíses*, Perelló (1920).

DOC. ANT. No en sé documents, però que ja era ben conegut en el S. xiv, consta per mapes italians i mallorquins: *Anpola* de 1339, *Anpolla* 1375 (BSAL III, 317). També ho veiem per un «derrotero» de principis S. xvii, el d'Alonso de Contreras: «De los Alfaques a *La Pulla*, dos leguas: está (a) la boca del río Ebro, y van a cargar la lana las naos; de *La Pulla* a Saló ocho leguas» (BRAE xc, 161); però és clar que en aquesta forma hi ha una desfiguració (com *Saló* = *Salou*) infligida pels mariners andalusos de cabotatge.

Escrit *Ampolella* com a nom d'un «torrent» en un doc. del S. xii, p. p. L. Pagarolas, *La Comanda del Temple de Tortosa*, publ. 1984 (grafia imperfecta?, diminutiu d'*Ampolla*?).

A l'explicació ètimo-semàntica ens ajuden els homònims, sobretot el *Coll de l'Ampolla* (també dit *de Can Tripeta*) a l'Alt Vallès, entre Puiggraciós i el cingle de Bertí, per on es passa del te. de Montmany al de Bigues (1956). Hi ha doncs, certament, comparació amb un escanyat coll d'ampolla: en el vallesà, pas de persones o d'ovelles; a l'Ebre, de barcases, perquè aquestes deuen haver de passar-hi, entre barres d'al·luvió, per anar-hi (com explica Contreras) a embarcar la llana exportada etc.

Dos més, on és probable que també es tracti de portells o apressos, de pas estret, de bestiar o de gent:

L'Ampolla a Montesa (xxxii, 61.10); id. a Teulada (xxxiv, 60.15).

Ampóma, cova ~, pron. *la kəbampóma*, en te. de Xodos (xxix, 62.10), pot ser trad. parcial d'un *är. local gār al-bāyuma* 'cova de la Balma', amb *b* > *p* ultracorrecció mossàrab desarabitzant, i *al-* alterat en *am/an-*, com en *anjub*, *angevera*, *angelaga*. El Santuari de la Balma prop de Morella, encara que més al Nord, ja no és lluny d'allí; i d'aquest nom pre-romà n'hi ha representants molt més al Sud, també amb *p* (*El Sopalmo*, *sospalma*, *-mo*).

Los Amportells, V. *Portell*

AMPOSTA

PRON. MOD. *ampósta*, a Roquetes, a La Galera i a Amposta 1920; Tortosa, i barquers de Benifallet i Móra, 1923, i oït a molts altres llocs sempre així. Gentilici: *ampostí*, *-tins*, Roquetes, La Galera i Amposta mateix (1920).

DOC. ANT. Hi predomina la variant *Emposta* amb *E-*, de la qual ja tenim un testimoni en l'a. 1149 (llatinitzat *Imposta*, MiretS, *TemplH*, 62, n. 5); si ho limitem a les cites transcrits per bons filòlegs o cartistes (tres només) és un predomini aclaparador; encara que també hi ha alguns casos de *A-*, incloent-n'hi algun de ben antic, resulta, però, evident que *Emposta* és la forma originària, en una comarca on la pronúncia vulgar diu *antrada*, *angany*, *ambeja* etc. Com que, en tots, la resta del nom és sempre igual (*Emposta*/*Amposta*), en documentar les mencions ens limitem a posar-hi la inicial i els agruparem segons aquesta.

A-: *Amposta* 1097 (*Cart. St. Cugat* II, 424) —notem que és d'un cartulari, doncs còpia, en la qual la *a* pot ser de copista infidel—; 1154 (Miret, *o. c.* 96); 1178 (*Priv. Ulldecona*, p. 137); 1186 (Miret, *Alguaire*, 10); 1265 (Miret, *Te.* 552); 1344 (*BABL* XII, 56-57); 1359 (*CoDoACA* XII, 43); 1362, 1371, Rubió Ll., *Docs. Cult.* I, 202, 236. Des del S. xv, la *A-* de la grafia moderna es generalitza.

Amb *E-*, després de la ja citada de 1149: 1158 *Morrera* (*Tarr. Cr.* I, xv); 1178 *Priv. Ulldecona*, p. 37; 1182, CCandi (*Mi. Hi. Cat.* I, 218); 1184, Miret (*Gardeny*, 12); 1187 (*BABL* II, 444); 1190 (*BABL* I, 140); 1199 (*BABL* III, 241); 1208, *Cart. Tavèrnoles* (191.8); 1239 (*BABL* II, 115); 1245, Miret (*Te.* 214); 1254, Alart (*Priv.* 215); 1258 (*BSCC* XVI, 289); *Cròn. Jaume I*, p. 313 etc.; 1265, Miret (*Te.* 553); 1273 (*Priv. Ulldecona*); 1308, Finke (*A. Ar.* III, 185); 1319 (Rubió, *Doc. Cult.* I, 119); 1317, Miret (*Te.* 388n.); *Cròn. Pere III* (ed. Pagès, 119.16); 1370 i 1371, Rubió, *Doc. Cult.* I, 226, 238; 1405, Rubió, *Diplomat. Or. Cat.* 705.

ETIM. Des dels 1080-1090 en què sembla que els catalans se n'apoderaren per un audaç cop de mà (cf. GGC 738 i el doc. de 1097, citat supra) fins uns setanta anys després, en caure finalment Tortosa en mans de Ramon Berenguer IV, la posició d'aquesta atrevida i